

Естетичне виховання не втрачає свого значення, зважаючи на те, що у його процесі забезпечується освоєння навколишньої дійсності в різних сферах – предметно-природній, соціальних відносин, розвитку мистецтва за законами краси, гармонії, пропорційності тощо. Відповідно постає необхідність у створенні педагогічних умов для естетичного розвитку учнівської та студентської молоді, спрямовуючи естетичне виховання на культуротворчу діяльність, яка ґрунтується на педагогічному досвіді видатних учених.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: [в 5-ти т.] / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. школа, 1979. – Т.1: Проблемы воспитания всесторонне развитой личности. Духовный мир школьника. Методика воспитания коллектива. – 1979. – 686 с.
2. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: [в 5-ти т.] / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. школа, 1979. – Т.3: Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. – 1980. – 719 с.

УДК 373.21

Т.А. Лісовська

ВПЛИВ МУЗИКИ НА ДУХОВНО-МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У СПАДЩИНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розкривається музичний досвід дітей старшого дошкільного віку. Даються деякі рекомендації щодо слухання музики, використовуючи ідеї В.Сухомлинського у практиці роботи з дітьми.

Musical experience of children of senior preschool age opens up in the article. Some recommendations are given in relation to listening of music, using the ideas of V. Suhomlinsky in practice of work with children.

Стрижневою ідеєю педагогічної діяльності В.О.Сухомлинського виступає духовно-моральний розвиток особистості, який здійснюється у навчально-виховному процесі будь-якого навчального закладу: від дошкільного до вищої школи. У цьому зв'язку вчений писав: «Навчання – дуже важлива, але не єдина сфера духовного життя дитини. ...Справжня школа – це багатогранне духовне життя дитячого колективу, в якому вихователь і вихованець об'єднані багатьма інтересами і захопленнями» [5: 11]. Водночас педагог зазначав, що чим молодша дитина, тим особливу роль у духовному розвитку особистості відіграє правильно організований процес сприймання довкілля. За його словами, діти з перших кроків свідомого життя відзначаються конкретністю, образністю та емоційністю думки, суджень, поведінки. Водночас В.О.Сухомлинський був переконаний, що емоційність духовного життя 3-4 річної дитини не можна порівнювати з емоційністю духовного життя 6-7 річної дитини. Своєрідність духовного розвитку і виховання моральних якостей у дітей різного віку на етапі дошкільного дитинства залежить багато в чому, на думку педагога, від розвитку в них відчуттів і сприймань та індивідуального підходу педагога до вибору засобів і методів морально-духовного виховання дітей [6: 241-242].

Метою статті є висвітлити вплив слухання музики на духовно-моральний розвиток дітей старшого дошкільного віку.

Провідним методичним інструментарієм організації процесу сприймання музики виступив індивідуальний підхід до дітей п'яти, шести і семи років.

Зазначимо, що одним із розділів загальнопедагогічних програм для дошкільних закладів є музичне виховання. Програмами передбачено слухання дітьми музичних творів композиторів як класиків, так і сучасних, розучування пісень, ритмічних рухів і танців, проведення святкових ранків та ін.

Музичне виховання – це цілеспрямований та систематичний розвиток музичних здібностей дітей, виховання емоційної чуйності до музики, здібність розуміти та глибоко переживати її зміст [4: 10].

Великого значення музичному вихованню і зокрема, слуханню музики надавав В.О.Сухомлинський. Пізнання світу почуттів, писав він, неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику і діставати насолоду від неї. Актуальними й сьогодні залишаються слова вченого, що без музики важко переконати людину, яка вступає у світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури.

Музика є мовою серця, найніжніших почуттів, світу емоцій дитини. Вона дає поштовх для внутрішнього переживання й уяви. Увага дитини немовби зосереджується на предметах і явищах, які в новому світлі відкрила перед нею музика, її думка малює яскраву картину, а ця картина проситься у слово.

Широко відомі у загальній і музичній педагогіці імена В.Н. і С.Т.Шацьких. У організованій ними в 1911 році дитячій колонії «Бадьоре життя» давалось широке музичне виховання. При цьому Шацькі постійно підкреслювали всебічний вплив музики на людину. Основу репертуару складала класика, народна і духовна музика. Практикувалось слухання і самостійне виконання музики. Ідеї В.О.Сухомлинського щодо використання музики в морально-духовному розвитку дітей на сучасному етапі досліджували Н.Ветлугіна, Г.Шелепенко, Н.Чичеріна, Л.Комісарова. Ними було з'ясовано, що одержані музичні знання допомагають дітям усвідомити засоби музичної виразності, відчутти загальний характер твору, поглиблюють сприйняття, сприяють мотивованій оцінці [2: 80].

Специфіку розвитку музичного сприйняття вивчали: С.Беляєва, Н.Ветлугіна, І.Дзержинська, М.Нільсон, М.Вікат, О.Радинова, С.Шоломович. Ними було встановлено, що в дитини дошкільного віку при сприйнятті музики переважають емоції, які зовнішньо виражені яскравіше, ніж у дорослих. Зовнішні прояви дітей тісно переплітаються з їх внутрішніми переживаннями. Зауважимо, що у 30-тих роках ХХ ст., існувала думка, що дошкільники вважають за краще веселу та маршову музику. На цій основі доходили висновку про певну емоційну однобічність дітей. Сучасні дослідження спростували цю думку. Науковці рекомендують використовувати різноманітну за емоційним змістом музику, знайомити дітей із творами різних епох і стилів. Тільки в цьому випадку можуть бути закладені основи музичної культури [3: 150].

Зазначимо, що старший дошкільник має досить багатий життєвий та музичний досвід, охоче слухає музику, емоційно на неї реагує, прагне долучитися до неї, відтворити її, робити самостійні спроби бути не лише виконавцем, а й творцем. І це, на думку багатьох науковців, стосується не лише музично обдарованих, а й пересічних дітей.

Дитина старшого дошкільного віку спроможна самостійно визначити загальний характер, настрої музичного твору; орієнтується на кількох засобах музичної виразності – темп, тембр, динаміка. Саме в цей віковий період у багатьох дітей з'являється інтонаційно-мелодична орієнтація музичного сприйняття, що позначається на збагаченні індивідуальної інтерпретації музики. І в цьому випадку не можна не згадати слова В.Сухомлинського, який писав: «Я вбачав одне з важливих завдань виховання дітей в тому, щоб сприймання музичних творів чергувалося із сприйманням того тла, на якому людина могла зрозуміти, відчутти красу музики – тиші полів і лук, шелестіння діброви, пісні жайворонка в блакитному небі, шепотіння стиглих колосків пшениці, дзижчання бджіл і джмелів. Усе це і є музика природи, з якого людина черпає натхнення, створюючи музичну мелодію» [5: 63]. У «Школі радості» В.Сухомлинський багато уваги приділяв саме слуханню музичних творів і музики природи.

Слухання музики в дитячому садку є одним із видів музичної діяльності. У працях зарубіжних педагогів значення слухання музики обумовлюється тим, що воно створює фундамент майбутньої музичної культури, якщо діти будуть мати можливість слухати прекрасну музику, то це слугуватиме багатій основі для майбутнього музичного розвитку.

Діти старшого дошкільного віку, засвоюють поняття «жанр» – одне з ключових для музичного мистецтва, розрізняють інструментальну, вокальну музику, марш, пісню, танцювальну (вальс, польку), поступово збагачуються уявлення дошкільників про форму музичного твору, його простоту і складність.

Діти слухають музику, яка сприяє піднесеному настрою, оптимістично налаштовує, збагачує життєвими враженнями, запрошує до активних дій, закладає підґрунтя художнього смаку не лише на музичних заняттях, а й поза ними, що позитивно впливає на їхній духовний розвиток. Ми намагалися, щоб приміщення, у якому діти слухали музику, було затишним, естетично оформленим, захищеним від сторонніх шумів, різних подразників, які відволікають дошкільнят. Інструментальні п'єси та пісні у виконанні дорослих і дітей розвивають музичний слух. Особливого значення має використання педагогом знайомих мелодій у поєднанні з новими. Дітям пропонувались для прослуховування мелодії, що виконуються на різних інструментах, інтегрували прослуховування музики з читанням літературного матеріалу, розгляданням малюнків, різними іграми та розвагами. Такий підхід сприяв не лише умінню дітей розрізняти звуки, підвищував інтерес до активної діяльності, а й спонукав до розвитку таких моральних якостей, як бажання бути кращим, виховував увагу, повагу до думки однолітків.

Особливого значення набуває індивідуальна робота зі слухання музики, яка передбачає використання методів впливу на кожну дитину окремо з урахуванням властивих їй особливостей (індивідуальних, статевих), тобто виокремлених конкретних дій і ставлення до дитини з боку педагога. Є.Аркін підкреслює важливість «інтимного контакту» при вивченні дитини, де особлива увага звертається на встановлення таких відносин, за яких дитина проявляє глибокий інтерес, відчуває, що її переживання знаходять щирий, живий відгук. Тільки встановивши довірливі відносини з дитиною, педагог може зрозуміти особливості її психіки [1: 36].

Під індивідуальним підходом слід розуміти педагогічний вплив на кожну дитину, який ґрунтується на знанні її особистих рис і умов життя, в результаті якого у педагога створюється чітке уявлення про характер кожного з них, про його інтереси і здібності, що дає змогу зрозуміти вчинки дитини, застосувати найбільш доцільні навчально-виховні засоби, які розвивають творчу активність дітей. Індивідуальний підхід застосовується як виховними системами гуманістичної орієнтації (коли педагоги визнають право кожної дитини бути не схожою на інших), так і системами авторитарного типу, які прагнуть усіх дітей зробити однаковими.

Індивідуальний підхід має свою специфіку у навчальному та виховному процесах. Відтак індивідуальний підхід у вихованні – це варіативне використання педагогом цілісної системи засобів, форм, методів та прийомів виховної роботи з урахуванням комплексу індивідуальних відмінностей дітей. А в навчанні ж його розглядають як вибір педагогом особливих засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності кожного вихованця. Варіюються, зокрема, вимоги до засвоєння матеріалу, який вивчається (добір завдань, різних за змістом та ступенем складності); форми організації навчання (фронтальна, групова, індивідуальна); кількість та характер допомоги, що надається дітям; темпи оволодіння знаннями та навичками.

Здійснений нами аналіз проблеми впливу музики на духовно-моральний розвиток дітей дошкільного віку показав, що є однією з найбільш цікавих з наукового погляду і принципово важливих проблем теорії музичного виховання.

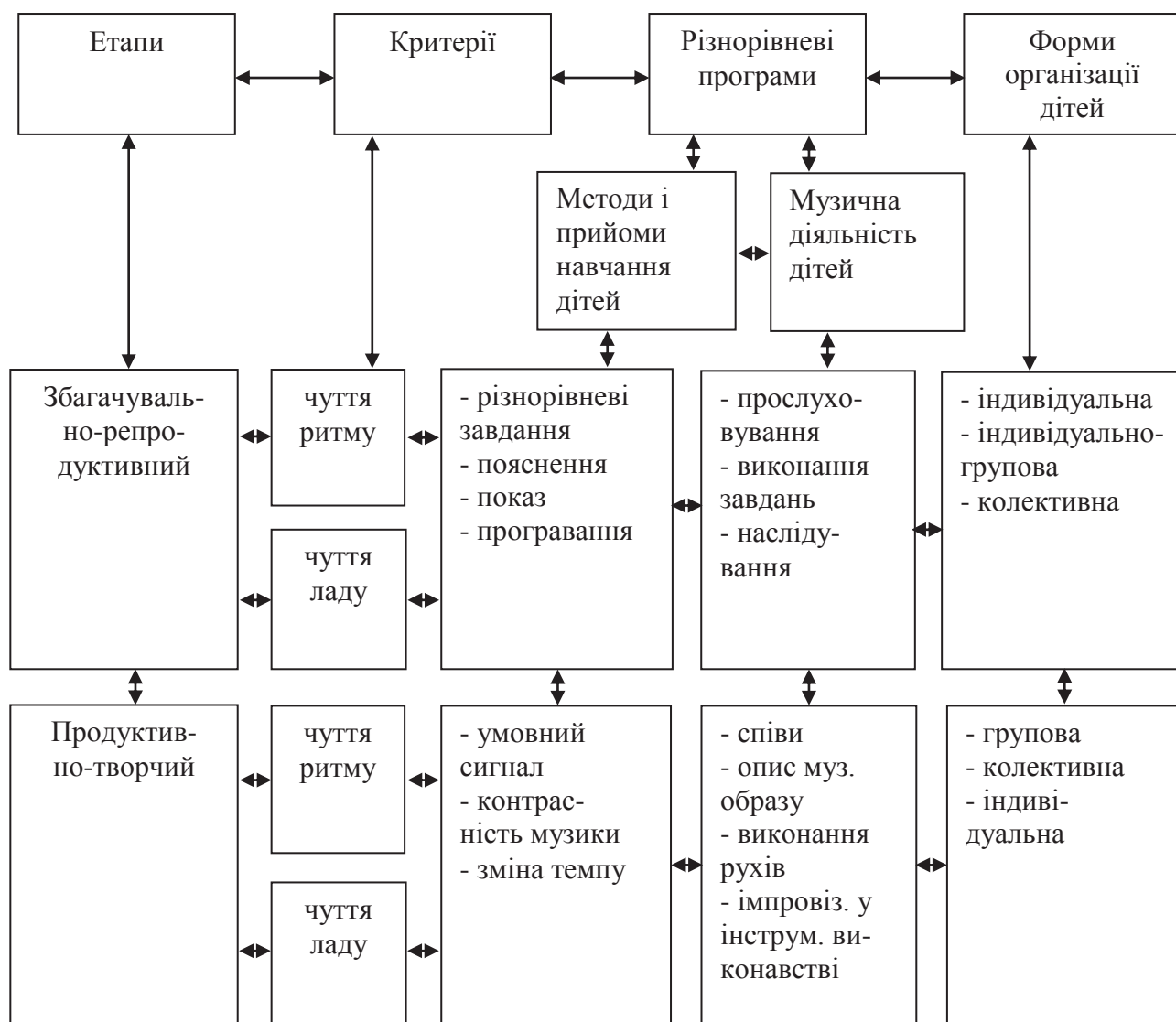
Експериментальна робота з підвищення рівня музичної вихованості дітей старшого дошкільного віку містила в собі три етапи: констатувальний, формувальний, прикінцевий. Констатувальному етапу передувало визначення критеріїв, показників рівнів музичного розвитку дітей у процесі засвоєння програмного матеріалу з музики. Було визначено два критерії музичного розвитку з показниками до них. Перший критерій – «Чуття ритму», другий – «Чуття ладу». До кожного з критеріїв були дібрані однакові показники (слухання, співи, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах). Нами було виявлено три рівні

сформованості музичних здібностей (достатній, середній, низький). У ході експерименту діти з різним темпом сприймали зміст завдань, їх виконання: одне й те ж завдання одними дітьми сприймалось як дуже легке й відразу виконувалося, іншим дітям його необхідно було пояснювати декілька разів. Причиною такої суттєвої різниці виступила відсутність індивідуальних програм до навчання дітей музики з різним рівнем їх психічного розвитку. У проведеному експериментальному дослідженні навчання дітей музики здійснювалося за розробленими диференційованими програмами з урахуванням вікових і індивідуально-психологічних особливостей дітей, поступово навчаючи їх розрізняти жанри музичних творів.

З метою підвищення рівня музичного розвитку дітей старшого дошкільного віку було розроблено модель музичної вихованості, яка сполучувала форми організації дітей, що включали різні види музичної діяльності та методи і прийоми музичного впливу на виховання дітей.

Практика роботи з дітьми показала, що однією з суттєвих причин слабого сприйняття дітьми музичного матеріалу є захопленість музичних керівників колективною та індивідуально-груповою формами навчання і нівелювання індивідуальних форм роботи з дітьми.

Модель музичної вихованості дітей

На колективному занятті музкерівник не в змозі забезпечити індивідуальну роботу з кожною дитиною, до того ж колективна форма або індивідуально-групово зобов'язує всіх

дітей виконувати одні і ті самі завдання, що діти достатнього рівня виконують легко і швидко, а діти низького рівня – потребують допомоги дорослого. У результаті гальмується розвиток і сильних (дуже легкі завдання), і слабких дітей (музкерівник їм не може приділити потрібної уваги). Для дітей середнього рівня ці завдання посилені, з ними, головним чином, і працює сьогоднішній музкерівник.

Пропонуючи дітям прослухати твір Е.Гріга «Ранок», ми слухали враження кожної дитини від прослуханого, з'ясували, що вони уявляли, слухаючи цю музику. А потім пропонували кожному намалювати те, що вони уявляли під час слухання твору.

Отже, поради В.Сухомлинського щодо використання різних видів діяльності сприяють кращому сприйняттю дітьми музичних творів, а індивідуальна робота виступає ефективним засобом розуміння музики кожною дитиною і ефективніше впливає на духовно-моральний розвиток кожної особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аркин Е.А. Ребёнок в дошкольные годы. – М.: Просвещение, 1968. – 445с.
2. Держинская И.П. Музыкальное воспитание младших дошкольников. – М.: Просвещение, 1985. – 126 с.
3. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия. – М.: 1972. – 400 с.
4. Основы эстетического воспитания / Под ред. А.К. Дремова. – М.:Высшая школа, 1975. – 327 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибр. тв. в 5 т. – Т.3. – К.: Рад. шк., 1977. – С.11.
6. Сухомлинський В.О. Вибр. тв. в 5 т. – Т.1. – К.: Рад. шк., 1977. – С.241-242

УДК 37.017

О.О. Лужкова

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОГО ІДЕАЛУ МОЛОДІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті висвітлено проблеми формування морально-естетичного ідеалу молоді в педагогічній спадщині В.Сухомлинського.

The article highlighted the problem of moral and aesthetic ideal of youth in the educational heritage of Suhomlinskogo.

Однією з актуальних проблем сьогодення є проблема виховання людини як найвищої морально-духовної цінності, в якій тісно взаємопов'язані естетичні знання, естетичний досвід та естетична активність. Ці складові загальної мети визначають завдання діяльності сучасної вищої школи. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» визначає стратегічну мету розвитку системи виховання молоді України: забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та духовного потенціалу як найвищої цінності нації. Тому, на цей час постає проблема спробувати домогтися оновлення змісту професійної підготовки фахівців, які у контексті вимог сучасного соціального буття забезпечують включення підростаючого покоління у соціокультурну діяльність, актуалізують духовні сили молоді. Естетичне виховання студентської молоді в різних вищих навчальних закладах має загальні й специфічні тенденції. Навіть в умовах одного вищого навчального закладу, наприклад, технічного вирішуються цілеспрямовані особливі завдання, які притаманні професійній підготовці. Формування духовного потенціалу, розширення морально-естетичного досвіду студентської молоді в умовах навчального закладу слід здійснювати через формування морально-естетичного ідеалу.